

Preek over Spreuken 11:24-26

Liturgie:

Votum en groet

Zingen: Ps. 24:1,2,3

De Tien Woorden

Zingen: Ps. 144:2,6

Gebed

Schriftlezing: Spreuken 11

Zingen: Gez. 152:1,2,3,4

Tekst: Spreuken 11:24-26

Preek

Zingen: Ps. 112:1,2,3,4,5

Gebeden:

- gezongen: Lb. 284:1,2,3 (= NLB 1009)
- gesproken
- stil gebed
- het Onze Vader

Collecte

Zingen: Ps. 111:1,4,6

Zegen

Gehouden te: Baflo, 27-07-14 (9.30 u.)

Preek

Thema: Vrijgevigheid is een zegen, inhaligheid een vloek. Voor je naasten en voor jezelf.

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broeders en zusters, jongens en meisjes,

1. Spreukentrio

Vanmorgen bekijken we drie opeenvolgende spreuken met in grote lijnen één boodschap. Dat is redelijk uitzonderlijk, maar ook weer niet toevallig.

Wij hebben niet in beeld welke criteria de redacteurs van het Spreukenboek hebben gehanteerd bij het samenstellen ervan. Er zit in elk geval geen strakke systematiek in de bundel.

Dat zouden wij waarschijnlijk gedaan hebben. Bijvoorbeeld hoofdstuk 1 met spreuken naar aanleiding van het eerste gebod. Hoofdstuk 2: Spreuken bij het tweede gebod.

En dan ook een hoofdstuk over het achtste gebod, over rijkdom en armoede, over geld en bezit en hoe je daar wijs mee omgaat.

Zo hebben de mannen van Hizkia kennelijk niet gewerkt. Het is een bont geheel geworden. Zo bont als het leven zelf.

Soms vinden we een paar spreuken bij elkaar, die hetzelfde zeggen. Toevallig? Misschien. Maar het hoeft niet.

Ik stel me voor dat het zo gegaan kan zijn. Een redacteur vindt en noemt een bepaalde spreuk. Over rijkdom bijvoorbeeld. Een ander herinnert zich een andere spreuk die daaraan gelinkt is. En dan komt nummer drie met nog een vergelijkbare spreuk. En dan een heleboel andere spreuken.

De een komt met:

*"Wie vrijgevig is, wordt almaar rijker,
wie gierig is, wordt arm."*

De ander zegt:

*"Een gulle gever zal gedijen,
wie te drinken geeft, zal te drinken krijgen."*

En weer een ander vult aan:

*"Wie zijn graan vasthoudt, wordt door het volk vervloekt,
wie het verkoopt, wordt gezegend."*

Een spreukentrio met een boodschap die versterkt wordt door het verbindende thema. Trouwens, in hoofdstuk 11 vinden we meer spreuken over rijkdom, eerlijkheid en zegen.

De boodschap van ons spreukentrio heb ik samengevat in één thema:

Vrijgevigheid is een zegen, inhaligheid een vloek. Voor je naasten en voor jezelf.

2. Vrijgevigheid

*"Wie vrijgevig is, wordt almaar rijker,
wie gierig is, wordt arm."*

Klopt dat wel? Is dat uw ervaring?

Stel, je geeft regelmatig royale bijdragen aan goede doelen. Of, je betaalt royaal en op tijd je vaste vrijwillige bijdrage, je vvb. Krijg je dan vanzelf steeds meer geld op je bankrekening? Groeit je saldo automatisch?

Je geeft € 100,-- en over een poosje krijg je onverwachts ergens € 1000,-- vandaan. Werkt dat zo?

Ik weet niet of dat uw ervaring is. De mijne niet, geloof ik. Ik ben, denk ik, ook niet super vrijgevig. Misschien ligt het daaraan. Erfenissen krijg ik ook al niet geregeld.....

Mijn indruk is, dat vrijgevigheid je saldo eerder laat afnemen dan toenemen.

Het zal ook wel niet de bedoeling van de wijsheid zijn, dat je ergens een flinke gift doet of een forse inleg pleegt, en dan in een piramidespel op den duur een veelvoud terugkrijgt.

Zulke bedrieglijke methoden worden hier echt niet aangeprezen. Dat is duidelijk.

De vraag blijft dus nog even hangen. *"Wie vrijgevig is, wordt al maar rijker..."* Klopt dat wel? Hoe zit het dan met deze spreuk?

Ik heb er even over nagedacht en ik denk dat ik het antwoord weet.

Vrijgevigheid maakt je geestelijk rijker. Ja, dat is het. *"Wie vrijgevig is, wordt geestelijk al maar rijker."*

Wie geeft wat hij heeft, is waard dat hij leeft. Vrijgevigheid geeft je een tevreden gevoel en je incasseert met vreugde de bedankjes en de dankwoorden. Je wordt er – weer voor je gevoel – rijker van en tevredener. Je ziet de dankbare blik van de ontvanger van jouw giften. En je prijst God.

Dit is helemaal waar. Deze lijn is zeker aanwezig in de Bijbel. Een dergelijke houding en een dergelijk gedrag worden door de Heer zelfs aanbevolen. Hij leert ons daarbij wel, dat je je linkerhand niet moet laten weten wat je rechter doet. Zoek dus niet de publiciteit. En zet geen duim achter je vestje.

Nu gaat het in de Spreuken bepaald niet alleen over het geestelijke leven of de geestelijke werkelijkheid van de mensen, van het volk van God. Over geestelijke rijkdom en geestelijke armoede enzovoorts.

Wijsheid en haar tegenhanger dwaasheid gaan over het gewone leven als mens in deze wereld, als gelovige in het volk van God. Ze raken het denken en de motieven, maar vooral ook het doen van de mensen. Het gaat in de wijsheid om de praktijk van het geloof.

En daar is geld gewoon geld. Een akker is een akker. Graan is gewoon graan, dat je oogst, dat je opslaat en kunt verkopen. En voedsel is gewoon voedsel en armoede is gebrek aan de meest basale dingen. En wie rijk is heeft gewoon een gevulde bankrekening of een paar oude sokken met flink veel poen. Of een schuur vol koren, hoog opgetast voor de handel en de voedselvoorziening.

Maar – en nu ga ik een verbinding maken tussen het materiële en het geestelijke – geld en bezit, rijkdom en armoede hebben in de Bijbel echt een geestelijke kant. Het heeft alles te maken met de werkelijkheid van God en van de Heilige Geest. En dat maakt dat de werkelijkheid anders is dan wij voor ogen zien, meer dimensies heeft dan alleen het plat aardse.

Mij komt Psalm 24 in gedachten. Die begint zo:

*"Van de HEER is de aarde en alles wat daar leeft,
de wereld en wie haar bewonen,..."*

En dan zegt de psalm, dat je bij de HEER op zijn berg mag komen, wanneer je reine handen hebt en zuiver van hart bent. Eerlijke handel dus en geen bedrieglijke woorden of een bedrieglijke weegschaal.

Dat zegt de eerst spreuk van hoofdstuk 11 ook:

*"Een valse weegschaal is de HEER een gruwel,
zuivere gewichten zijn hem welgevallig."*

Psalm 24 zegt van de rechtvaardige met zijn reine handen en zuivere hart:

*"Zegen zal hij ontvangen van de HEER
en recht verkrijgen van God, zijn redder."*

In een verklaring van deze spreuken kwam ik de volgende zinnen tegen.

"In het Koninkrijk van God kan men z'n bezit vermeederen door het uit te delen. Dat spot met de wijsheid van deze wereld, die leert dat u een gulden maar één keer kunt uitgeven;..."¹

Vrijgevigheid maakt je dus, in elk geval geestelijk gezien, rijker. Maar soms, als verrassing van God de HEER, ook materieel.

"Wie vrijgevig is, wordt almaar rijker." Het is waar, verrassend genoeg.

En dan snapt u wel dat je met dat grotere saldo op je bankrekening nog meer mogelijkheden hebt om royaal te zijn en de armen te laten delen in jouw welvaart en rijkdom. Dus:

*"Een gulle gever zal gedijen,
wie te drinken geeft, zal te drinken krijgen."*

De boodschap van de spreuk uit vers 25 kunt u, gezien het voorgaande, wel pakken, hoop ik. Het gaat over laven en gelaafd worden in de letterlijke en geestelijke betekenis.

Als jij iemand, die dorst heeft, te drinken geeft, dan krijg jijzelf ook te drinken, als jij dorst hebt. Dat is niet een kwestie van 'Voor wat hoort wat'. Maar het is een zaak van de zegen van God voor je naaste en voor jezelf. God laat je niet in de kou staan, als jij rechtvaardig handelt in ontzag voor de Heer en in liefdevolle aandacht voor je naaste.

Dit brengt me bij nog een aanvullende gedachte. Het ging tot nu toe vooral over rijkdom en armoede qua geld en bezit. Hoe vrijgevig ben je en wil je zijn? Maar je kunt het ook verbreden naar bijvoorbeeld vrijgevigheid in aandacht en in tijd. Er zijn ook mensen die arm zijn qua aandacht die aan hen besteed wordt. Enzaamheid noemen we dat. Mensen, ook in de kerk, in onze gemeente, die op de

1 F. van Deursen, *Spreuken*, Barendrecht 1986, p. 286. (De Voorzeide Leer deel 11)

een of andere manier buiten beeld en buiten de aandacht van broeders en zusters vallen. Buiten de liefde ook. Onbewust misschien of ook bewust?
Maar – ik noem iets – jij zit misschien wel ruim in je tijd. Als je dat bij elkaar brengt zou dat een mooie match kunnen opleveren. En je zou elkaar kunnen verrijken in de genade en de liefde van God.
Pas de spreuken van onze tekst daarop ook eens toe, broeders en zusters. Voor je naasten en voor jezelf.

*"Wie vrijgevig is, wordt almaar rijker,
wie gierig is, wordt arm.*

*Een gulle gever zal gedijen,
wie te drinken geeft, zal te drinken krijgen.*

Kwestie van wijsheid. En van gelovig leven.

3. Inhaligheid

De andere kant van de medaille. Net zo'n vreemde werkelijkheid, die ook niet lijkt te kloppen: *"...wie gierig is, wordt arm."*

Dat zien we ook niet zo vaak gebeuren. Daar lijkt het niet op in elk geval.

Je kunt hier dezelfde redenering op toepassen als bij de vrijgevig mens, die al maar rijker wordt. Over materiële en geestelijke rijkdom. Maar dan nu van de andere kant, steeds armer worden.

Een gierig mens is inhalig. Hij wil steeds meer hebben. Steeds meer banksaldo, steeds meer huizen of landerijen. Steeds meer macht. Steeds meer invloed...

Steeds meer. Maar een gierigaard durft en wil het niet uitgeven, laat staan er echt van genieten. Of anderen ervan laten genieten.

Zo'n mens heeft de houding van: Je kunt je geld maar een keer uitgeven. En dus houdt hij de hand op de knip. En de armen blijven arm. 'Kan ik ook niks aan doen...'

In Spreuken 30:15 en 16 staat een treffende vergelijking, waar je even op moet kauwen om hem te vatten.

*"Er zijn twee soorten bloedzuigers:
de eerste zegt 'Geef!'; de andere 'Geef!'
Drie dingen worden nooit verzadigd,
vier dingen zeggen nooit 'Het is genoeg':..."*

Er worden dan vier onverzadigbare grootheden genoemd:

*"het dodenrijk, een onvruchtbare schoot,
een uitgedroogd stuk land en het vuur,
dat ook nooit zegt 'Het is genoeg.'"*

Nou, de gierigaard, de geldwolf en de zakkenvuller hadden daar ook bij kunnen staat. Geef! en Geef!

Maar ben je dan echt rijk? Of ben je met je goedgevulde portemonnee en je saldo van meer dan zes nullen dan toch straatarm?

Je hebt geen ruimte en geen rust om te genieten. Dat is arm. De Prediker vraagt daar ook aandacht voor. Hij staat ook in de school van de wijsheid.

En het is duidelijk dat de mensen – de armen vooral – heel teleurgesteld op dergelijke inhaligheid reageren. Ze zien deze regel met voeten getreden: 'Geven is de plicht van de rijken, krijgen het recht van de armen.'

De derde spreuk van ons trio geeft stem aan die teleurstelling en woede van de mensen.

"Wie zijn graan vasthoudt, wordt door het volk vervloekt..."

Het gaat hier niet om een akkerbouwer, die een flinke voorraad graan bewaart als zaaigoed voor het volgende jaar. Dat is heel wijs. Als je nu alles opmaakt, heb je niets meer voor de volgende ronde en het volgende seizoen. Dat kan in een jaar met schaarste best pijnlijk zijn. Maar dit is wijs. Dit is normaal. Zo doet een goede boer dat. Daar zal geen mens kwaad van spreken.

Wel, als die boer in perioden van schaarste graan achterhoudt, om er later een nog hogere prijs voor te beuren. Dat is dezelfde inhaligheid als waar we het net over hadden.

Je haalt het dan uit de mond van kinderen en hun ouders, die arm zijn en honger hebben.

Daar hebben de mensen terecht geen goed woord voor over. En God de HEER evenmin. Hier wordt de harde uitdrukking 'vervloekt worden' gebruikt.

Hoe de HEER over deze houding en praktijken denkt, moet Amos tegen het volk zeggen:

"Jullie maken de efa kleiner, jullie maken de sjekel zwaarder en jullie knoeien met de weegschaal. Jullie kopen de zwakken voor een handvol zilver, de armen voor een paar sandalen, en jullie zeggen: 'Ook het kaf verkopen we als graan!' Nooit - en dit zweert de HEER op wie Jakobs volk zich laat voorstaan - zal ik een van jullie daden vergeten." (Amos 8:5-7)

Kortom, het is de HEER een gruwel. Hij walgt ervan.

En dat het volk zulke inhalige lui vervloekt is begrijpelijk en terecht.

Hetzelfde geldt voor de wijdvertakte corruptie en voor de zakkenvullerij van bankdirecteuren en grootaandeelhouders. Zulk graaigedrag oogst het grootst mogelijke onbegrip bij de mensen.

Inhaligheid is een vloek, voor je naasten en voor jezelf. En geldzucht is de wortel van alle kwaad, zegt de Bijbel.

Maar het confronteert ons wel met de vraag: Hoe sta ik er zelf in? Hoe ga ik met mijn geld en mijn bezit om? Ben je er aan gehecht? Is het alles voor je? Een soort afgod dus. Maar afgoden hebben nogal eens de eigenschap dat ze je mangelen en verteren, als ze je in hun greep houden. En zie daar maar eens los van te komen..... Op eigen kracht gaat je dat niet lukken.

Daar is de kracht van God de Heilige Geest voor nodig, het ingrijpen van God zelf. Je mag het ook bekering noemen.

4. Zegen

"Wie zijn graan vasthoudt, wordt door het volk vervloekt, wie het verkoopt, wordt gezegend."

Ons spreukentrio eindigt positief. De boer of de graanhandelaar die in tijden van schaarste zijn graan toch verkoopt – tegen een redelijke prijs – die wordt gezegend. Daar spreken de mensen goede woorden over. De mensen waarderen dat. En God ook. Zo wil hij dat we zullen handelen in dergelijke situaties.

Gezegend worden is hier het tegenovergestelde van vervloekt worden. Zegenen is goede, waarderende woorden spreken over iemand en tegen iemand. Om wat hij gedaan heeft, hoe hij handelt.

In de psalmen kom je het verschillende keren tegen van God.

'Gezegend zij de HEER, die t' allen tijde

mijn toevlucht is, mijn hand leert hoe te strijden,...' (Ps. 144:1, berijmd)

Maar zegenen is ook meer. Vooral wanneer God je zegent. God geeft je kracht om te leven en het goede te doen. En dat in toenemende mate.

Een gulle gever zal gedijen, lezen we. Dankzij de zegen van de HEER. Dat geldt dus ook voor de vrijgevigheid.

Vrijgevigheid is een zegen, zei ik in het thema van de preek. Voor je naasten en voor jezelf. Wie vrijgevig is wordt almaar rijker.

Wat maakt je nu rijk? Het antwoord lezen we vorige week in hoofdstuk 10:22:

"Alleen de zegen van de HEER maakt rijk, zwoegen voegt daar niets aan toe."

Als we deze dingen combineren kunnen we ook zeggen: De zegen van de HEER maakt je vrijgevig. Vrijgevigheid is kortom een gave van de Heilige Geest.

Dat blijkt bijvoorbeeld bij de eerste christelijke gemeente in Handelingen 2,4 en 5.

Toen de Heilige Geest was uitgestort op de gemeente van Jezus' leerlingen, gingen de beurzen van de welgestelde volgelingen van Jezus open. En de makelaars van Jeruzalem kregen het druk, omdat velen hun huizen en bezittingen verkochten en de opbrengst aan de armen gaven. En we lezen over die leerlingen van Jezus:

"Ze loofden God en stonden in de gunst bij het hele volk."

Dat heeft ook met onze spreuk te maken. *'... wie het verkoopt wordt gezegend.'*

Wat een zegen van God was er zichtbaar.

Lucas vertelt in Handelingen ook dat het bederf grondig wordt aangepakt. De geschiedenis van Ananias en Saffira in Handelingen 5. God straft hun gecorrumpeerde vrijgevigheid. En zijn zegen verandert in een vloek. De Heilige Geest wil niet bedrogen worden.

Vrijgevigheid is een zegen, inheligheid een vloek. Voor je naasten en voor jezelf.

In de lijn van ons spreukentrio ligt ook de les, die Paulus leert aan de christenen in Korinte. Die les gaan we lezen aan het slot van deze preek. 2 Korintiërs 9:6-15:

"6 Bedenk dit: wie karig zaait, zal karig oogsten; wie overvloedig zaait, zal overvloedig oogsten. 7 Laat ieder zoveel geven als hij zelf besloten heeft, zonder tegenzin of dwang, want God heeft lief wie blijmoedig geeft. 8 God heeft de macht u te overstelpen met al zijn gaven, zodat u altijd en in alle opzichten voldoende voor uzelf hebt en ook nog ruimschoots kunt bijdragen aan allerlei goed werk. 9 Zo staat er geschreven: 'Gul deelt hij uit aan de armen, zijn rechtvaardigheid houdt stand, voor altijd.' 10 God, die zaad geeft om te zaaien en brood om te eten, zal ook u zaad geven en het laten ontkiemen, zodat uw vrijgevigheid een rijke oogst opbrengt. 11 U bent in ieder opzicht rijk geworden om in alles vrijgevig te kunnen zijn, en uw vrijgevigheid leidt door onze bemiddeling tot dankzegging aan God. 12 Uw bijdrage aan de collecte heft immers niet alleen het gebrek van de heiligen in Jeruzalem op, maar leidt er bovendien toe dat ze God uitbundig danken. 13 Ze prijzen God omdat u er blijk van geeft gehoorzaam te zijn aan het evangelie van Christus, wat u bewijst door de ruimhartigheid waarmee u met hen en alle anderen wilt delen. 14 In hun gebed voor u spreken ze hun verlangen naar u uit, omdat ze zien hoe overstelpend goed God voor u is geweest. 15 Laten we God danken voor zijn onbeschrijfelijk geschenk."

Dit is het woord van God.

Amen.